

SURİYELİ ÇOCUKLAR İÇİN YAZ ANAOKULLARI

İlkokula Uyum ve
Hazırlık Düzeyinin
Arttırılmasına
Yönelik
Uygulayıcılar için
Bir Rehber

SURİYELİ ÇOCUKLAR İÇİN YAZ ANAOKULLARI

İlkokula Uyum ve
Hazırlık Düzeyinin
Arttırılmasına
Yönelik
Uygulayıcılar için
Bir Rehber

Hazırlayan

Burcu Gündüz Maşalacı

Proje Ekibi

Ayça Alaylı

Çimen İnce

Duygu Yaşar

Nur Sucuka

Suna Hanöz Penney

Şeyma Erdoğan

Umman İrice

Zeynep Kocaoğlu

Zeynep Sönmez

Yapım MYRA

Koordinasyon Engin Doğan

Tasarım Danışmanı Rauf Kösemen

Yayın Kimliği Tasarımı Alper San

Sayfa Tasarımı Serhan Baykara

Baskı İMAK

İstanbul, Mart 2017

AÇEV HAKKINDA

AÇEV 1993 yılında kuruluşundan bu yana, “daha güçlü ve sağlıklı bir toplum, daha iyi bir gelecek” ilkesiyle, ihtiyaç sahibi çocuklara ve ailelerine yönelik, erken çocukluk ve yetişkin eğitimleri veriyor. AÇEV; sosyo-ekonomik koşulları nedeniyle erken çocukluk döneminde destek alamayan çocuklar / anne-babalar / genç kadınlar olarak belirlediği hedef kitlesinin ihtiyaçlarını araştırmalarla saptayıp bu ihtiyaca cevap verecek, bilimsel programları geliştiriyor. Bu programları çeşitli işbirlikleriyle hayata geçiriyor.

Birleşmiş Milletler Küresel Kalkınma Hedefleri çerçevesinde de özellikle vurgu yapılan; erken çocukluk döneminde nitelikli eğitim, gelecek nesillerin yetiştirilmesinde ailelerin rolü, toplumsal cinsiyet eşitliği ve yaşam boyu öğrenme konuları AÇEV’in faaliyetlerinin odağında yer alıyor.

AÇEV, eğitim programları ve saha faaliyetlerinin yanı sıra, toplumsal farkındalığı artırmak, bilinç ve destek oluşturmak üzere farkındalık ve savunuculuk faaliyetleri de gerçekleştiriyor.

Daha fazla bilgi için www.acev.org

TEŐEKKÜRLER

Suriyeli Çocuklar için Yaz Anaokulları Projesi'nin geliştirilmesine ve uygulanmasına katkıda bulunan;

Danışmanlarımız; Prof. Dr. Sevda Bekman, Prof. Dr. Ayhan Aksu Koç ve Yrd. Doç. Dr. Ersoy Erdemir'e,

Destekçilerimiz; Siemens Türkiye ve Plan International'a,

İşbirliği yaptığımız; İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve Esenler İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'ne,

ve değerli sınıf öğretmenlerimize

en içten teşekkürlerimizi sunarız.

SUNUŞ

Her çocuğun potansiyelinin en üst seviyesine erişebilmesi için erken yaşlardan başlayarak eğitim yoluyla desteklenmesi gerekir. Bu amaçla AÇEV, kuruluşundan bugüne, okul öncesi eğitime erişimi kısıtlı dezavantajlı çocukların ihtiyaçlarına uygun müdahale programları geliştirmektedir. AÇEV, 2003 yılından bu yana, erken çocukluk eğitimine erişimin düşük oranlarda kaldığı bölgelerde, Yaz Anaokulları kapsamında Okulöncesi Eğitim Programı'nı (OEP) uygulamaktadır. Bu program, 2016 yılında Suriyeli çocukların ihtiyaçlarına uyarlanarak İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü ile işbirliğinde pilot olarak uygulanmıştır.¹

Bu rehber, Suriyeli Çocuklar için Yaz Anaokulları pilot projesinin Yrd. Doç. Dr. Ersoy Erdemir tarafından hazırlanan İzleme ve Değerlendirme Raporu'ndan faydalanılarak oluşturulmuştur. Rehber, kısa süreli bir müdahale programı ile Suriyeli çocukların eğitime hazırbulunuşluk düzeyinin artırılabilmesi için dikkat edilmesi önerilen hususları içermektedir. Rehberin ilk bölümü AÇEV'in Yaz Anaokulları Programı'na dair bilgiler içerirken, ikinci bölüm bu programda edinilen deneyimlerden hareketle gelecek uygulamalarda dikkat edilmesi önerilen hususlara yer vermektedir.

AÇEV olarak, bu rehberin gelişimsel ve eğitsel olarak farklı ihtiyaçlara sahip Suriyeli çocuklara yönelik eğitim politikaları ve projelerinin geliştirilmesine katkı sağlamasını umut ediyoruz.

¹ Suriyeli Çocuklar için Yaz Anaokulları Projesi, Siemens Türkiye ve Plan International desteğiyle hayata geçirilmiştir.

GİRİŞ

“Suriye’deyken yaşadığımız yerde İŞİD vardı. Ne okul, ne bir şey... Hiçbir şey yoktu. Çocuklarım hep evde oturuyorlardı. Çocuklarım evden çıksın, insan görsün, eğitimden mahrum kalmasınlar istedim. Suriye’deyken haklarımız kayboldu; bu hakları geri almalarını istiyorum.”

(Anne paylaşımlarından)

Erken yaşlar, çocukların bilişsel, sosyal, duygusal ve fiziksel gelişiminin en hızlı olduğu yıllardır. Araştırmalar, çocuklarda beyin gelişiminin büyük bir bölümünün 7 yaşından önce tamamlandığını göstermektedir. Erken çocukluk eğitiminin amacı, çocukların bu yıllardaki gelişimlerine destek olmaktır. Bu yaşlarda alınan eğitimin okula hazır olma sürecinde olumlu etkileri bulunur (Ramey & Campbell, 1994; Bekman, 1998).

Yetersiz koşullarda risk faktörlerine maruz kalan örselenebilir çocuklar, genelde akranlarının çok gerisinde kalır ve gelişimdeki bu fark ileri yaşlarda daha da artar. Çocuklara erken yaşlarda eşit fırsat sağlayan etkili programlar onların sadece daha uzun yıllar okulda kalmalarına yardımcı olmakla kalmayıp, başarısız ve sınıf tekrarı yapan öğrencilere yönelik telafi edici programlara duyulan ihtiyacı da azaltır (Meyers, 1992). Önleyici etkileriyle erken müdahale programları, daha sonraki yıllarda ortaya çıkan aksaklıkları düzeltmek için sağlanan programlara oranla daha düşük maliyetlidir.

Gelişimleri risk altındaki çocuklara bir örnek de mülteci çocuklardır. 2014 yılında dünya genelinde yerinden edilen insan sayısı tarihte bilinen en yüksek noktaya ulaşmıştır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin (UNHCR) 2015’de açıkladığı rakamlara göre dünya üzerinde her 122

insandan birisi ya mülteci ya ülkesinde yerinden edilmiş ya da sığınmacı statüsüne sahip durumdadır. Aynı kuruluşun 2010 yılında yayınladığı bir başka raporuna göre ise, mültecilerin sürgünde harcadıkları süre 1993’de ortalama 7 yıl iken, 2003 itibariyle bu süre 17 yıla çıkmıştır. Bu durum, ev sahibi ülkelerin insani yardımın ötesine geçerek konuyu, uzun vadeli içermeci bir yaklaşım ile ele alması gerektiğini göstermektedir. Kapsayıcı eğitim politikaları da bu sürecin en kilit noktasını oluşturmaktadır.

Birçok araştırmaya göre, insani acil durumlar özellikle çocuklar üzerinde önemli olumsuz etkilere neden olmaktadır. Uzun süreli yerinden edilmeler durumunda ortaya çıkan olumsuz etkilerin başında, mülteci çocukların psikolojik iyi olma halleri bakımından normal gelişime göre geride kalmaları gelmektedir (Mollica vd., 2004; Saltzman vd., 2003). Araştırmalara göre mülteci çocuklar arasında yaygın olan bu psiko-sosyal sonuçlardan bazıları müdahale programlarına katılımı azaltılabilmektedir (Dybdahl, 2001). Bu girişimlerin problemleri davranışlarda azalma (Dybdahl, 2001) gibi mülteci çocukların sağlığını ve iyi olma halini güçlendiren olumlu etkileri de gözlemlenmiştir.

2011 yılında Suriye’de başlayan kitlesel göç hareketlerinin sonucunda, Ekim 2016 itibariyle Türkiye’de kayıtlı Suriyeli sayısı yaklaşık 2.764.500’e ulaşmıştır. Kayıtlı

kişilerin 1.7 milyonu çocukken, 860.000’i okul çağındadır. UNICEF tahminlerine göre bu çocukların yalnızca 490.000’i bir okula kayıtlıdır (UNICEF, 2016).

Eğitime katılım konusu, çocukların sağlıklı gelişiminin yanı sıra, mültecilerin ev sahibi ülkeyle bütünleşmesi bakımından da büyük öneme sahiptir. Türkiye’de Suriyeli nüfusa “mülteci” statüsü sağlanmamakta; ancak, “geçici koruma” statüsüyle çocukların eğitim, sağlık gibi temel haklara erişimi bulunmaktadır. Dünya mülteci krizinin ilk yıllarında kurulan “geçici eğitim merkezleri” ile Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), geçici koruma statüsüne sahip çocukların Suriye müfredatına göre Arapça dilinde eğitim almasını desteklemiştir. Suriyeli çocuklar ayrıca MEB’e bağlı devlet okullarına kayıt yaptırabilmekte ve eğitim hakkında ücretsiz olarak faydalanabilmektedir. Ancak, devlet okullarında okuyan Suriyeli öğrencilerin çoğu okula hazırlık düzeyleri yeterli olmadığı için eğitimden yeterli düzeyde faydalanamamakta, ya da kısa süre sonra bu okullardan ayrılmaktadır. 2016-2017 dönemi itibariyle 1. Sınıflar için İstanbul’da Geçici Eğitim Merkezleri’nde artık Arapça eğitim yapılmaması kararıyla Suriyeli çocukların Türk eğitim sistemine kayıt olurken “eğitime hazırbulunmuşluk düzeyleri” daha önemli bir konu haline gelmiştir.

AÇEV SURIYELİ ÇOCUKLAR İÇİN YAZ ANAOKULLARI PROJESİ

AÇEV, Suriyeli çocukların okula uyum konusunda yaşadıkları sorunlardan hareketle, okula hazır başlama düzeylerini artıracak ve kültüre uyum sağlamalarını kolaylaştıracak kısa süreli bir müdahale programının hayata geçirilmesine yönelik çalışmalara başlamıştır. 2016 yaz aylarında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğinde uygulanan Suriyeli Çocuklar için Yaz Anaokulları Projesi, Plan International ve Siemens'in desteğiyle hayata geçirilmiştir. Programın hedef grubunu, ülkelerindeki savaş sebebiyle Türkiye'ye göç etmiş ve İstanbul'un Esenler ilçesinde elverişsiz sosyo-ekonomik koşullarda yaşayan Suriyeli ailelerin 2016 Eylül ayı itibari ile ilkokula başlayacak olan çocukları oluşturmuştur. Program, 2016 yılı Temmuz ve Eylül ayları arasında 9 hafta boyunca 2 okulda toplam 8 sınıfta, her sınıfta bir Suriyeli ve bir Türk öğretmen olmak üzere toplam 18 öğretmene ile uygulanarak, 128 çocuğa ulaştırılmıştır.

Yaz Anaokulları kapsamında uygulanan Program, AÇEV'in mevcut Okul Öncesi Eğitim Programı'nın (OEP) Suriyeli çocukların ihtiyaçları doğrultusunda bilimsel verilere dayanarak uyarlanmasıyla oluşturulmuştur. OEP, çocukların bedensel,

bilişsel, dil gelişimi ile duygusal ve sosyal gelişimlerini destekleyerek ilkokul eğitimine başlamalarını kolaylaştıran ve Doğu ve Güneydoğu illerinde 13 yıldır uygulanan bir programdır. Bu bölümde, öncelikle OEP'in içeriği aktarılacak, ardından programın Suriyeli çocukların ihtiyaçlarına uyarlanması ve izleme-değerlendirme sonuçları hakkında bilgi verilecektir.

1. AÇEV OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMI (OEP)

Erken çocukluk eğitim ve bakım programlarının amacı çocukları yaşatmak, büyütme, geliştirmek ve bakımlarını sağlamaktır. 0-6 yaş aralığını kapsayan erken çocukluk bakım ve eğitim programlarının, çocuğun tüm gelişim alanlarını -bilişsel, fiziksel (ince ve kaba motor beceriler), sosyal-duygusal, özbakım ve dil gelişim alanlarını desteklemesi büyük öneme sahiptir. Bunun için programların çocuğun özelliklerine; yani yaşına, ilgi alanlarına, yaşadığı sosyo-kültürel ortama göre hazırlanmış olması, bu özelliklere bağlı olarak ihtiyaçlarına cevap vermesi sağlanmalıdır. Araştırmalar

da, bu amaçlarla geliştirilmiş, kaliteli erken çocukluk eğitim ve bakım hizmetlerinin, çocukların beslenmesini, sağlığını, bilişsel ve sosyal gelişimini desteklediğini göstermektedir. Böylece çocuklar okula daha hazır başlayıp daha iyi uyum sağlayabilmekte, uzun vadede ise çocukların eğitim düzeyinin yükselmesi ve fırsat eşitsizliğinin önüne geçilmesine katkıda bulunmaktadır.

AÇEV Okul Öncesi Eğitim Programı (OEP), Türkiye’de erken çocukluk eğitiminin düşük oranlarda kaldığı bölgelere erişim için 2003’den bu yana uygulanan öncü bir programdır. 2000’li yılların başında, Türkiye’de 5-6 yaş erken çocukluk çağ nüfusunun sadece %14’ü kurumsal bir okul öncesi eğitim alabilirken, bu oranın Güneydoğu Anadolu bölgesinde çok daha düşük seviyelerde olduğu görülmüştür. Sosyo-ekonomik zorluklar nedeniyle ailelerin çocuklarının bedensel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimlerine yeterince destek olamadıkları ve okul öncesi eğitimden yararlandıramadıkları için çocuklar bu olanaklara sahip yaşitlarından geri kalmakta oldukları saptanmıştır.

Bu temel tespitlerin ardından, bu durumu önleyecek, çocuklara daha eşit olanaklar sağlayabilecek ve okula hazırlayabilecek bir program geliştirmek üzere harekete geçilmiştir. Programa duyulan ihtiyacın boyutlarını saptamak ve iki dilli çocukların

örgün eğitime başladıklarında yaşadıkları sorunları belirlemek üzere bir ihtiyaç araştırması yapılmıştır. Araştırma sonrasında programın temel özellikleri ve ilkeleri belirlenmiştir (Aksu-Koç vd., 2002). Program, Güneydoğu Anadolu bölgesinde tek veya çok dilli çevrelerde yaşayan, okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlanamayan, 5-6 yaş çocuklarına yönelik olarak geliştirilmiştir. Programın temel amacı, çocukların çok yönlü gelişimini destekleyerek okula hazır başlamalarını sağlamak olarak belirlenmiştir. Özetle OEP, bölgedeki ihtiyaçlar çerçevesinde okul öncesi eğitimden yararlanamayan çocuklar için tüm gelişim alanlarını destekleyecek, yoğunlaştırılmış bir okul öncesi programı olarak geliştirilmiştir (Şenocak vd., 2015).

1.1. Programın İçeriği

Bu amaçlar doğrultusunda hazırlanan günlük program, sabah saat 9:00’da “Güne Hazırlık” zamanı ile başlayan ve “Kitap Okuma” zamanı ile biten 9 zaman dilimine ayrılmıştır. Program, haftalık tema ve konulara, gelişim alanlarında çocukların edineceği kazanım ve göstergelere, çocuklara öğretilmesi hedeflenen kavramlara yer vermektedir.

Günlük Akış

08:45-09:00	Okula Geliş zamanı
09:00-09:10	Güne Hazırlık Zamanı
09:10-09:35	Büyük grup zamanı
09:35-10:10	Bahçe zamanı
10:10-10:40	Temizlik - Kahvaltı -Temizlik zamanı
10:40-11:05	Okumaya hazırlık zamanı
11:05-12:20	Oyun zamanı
12:20-12:50	Temizlik-Meyve-Temizlik zamanı
12:50-13:10	ÇEP zamanı
13:10-13:30	Müzik ve hareket zamanı
13:30-13:55	Kitap zamanı
13:55-14:00	Eve gidiş zamanı

1.1.1. Temalar, Konular ve Kavramlar

Program, erken çocukluk eğitim programlarında en çok karşılaşılan 10 tema üzerine yapılandırılmıştır. Bu temalar: Okulum, Ailem, Ben ve Özelliklerim, Sağlıklı Yaşam, Mevsimler, Çevrede Gördüğümüz Hayvanlar, Bitkiler, Yaşadığım Yer, Doğa ve Yaşam/Çevre, İlkokula Hazırlık olarak belirlenmiş ve bir temaya ait alt konular haftanın 5 gününe yerleştirilmiştir.

Bu tema başlıklarında sunulan etkinliklerin bir yandan çocukların yaşantıları ile bağlantılı olmasına diğer yandan da ilgilerini çekebilecek, anlamlı ve yeni etkinlikler olmalarına önem verilmiştir.

Günlük akış içerisinde ağırlıklı olarak büyük grup zamanı olmak üzere farklı zamanlarda da bu temalar ve konular işlenmektedir.

Program, okul öncesi yaşlarda kazandırılması gereken kavramlara da yer vermiştir. AÇEV bu amaç doğrultusunda 2003 yılında Çocuk Eğitim Programı'nı geliştirmiştir (Bekman & Şenocak, 2003). ÇEP, okul öncesi yaşındaki çocukları ilkokula hazırlayan, 10 haftalık bir programdır. Programın günlük akışındaki "ÇEP zamanı" ve bu zaman diliminde ÇEP kitapları çerçevesinde gerçekleştirilen etkinlikler; çocukların geometrik şekiller, boyutlar, konum, mekan gibi temel bilişsel kavramları öğrenmelerini desteklerken, eşleştirme, ayırıştırma,

gruplama, sınıflandırma, örüntüdeki ilişkiyi kavrayabilme gibi bu kavramalara yönelik uygulama odaklı alt bilişsel becerilerini de pekiştirmektedir. Programda hedeflenen kavramlar, büyük-küçük, geometrik şekiller, uzun-kısa, kalın-ince, renkler, üstünde-altında, ön-arka, sağ-sol, farklı yönler, yüksek-alçak, geniş-dar, yanında-arasında, aşağı-yukarı, rakam tanıma (0-9), toplama, çıkartma, sıralama ve sınıflandırmadır.

1.1.2. Gelişim Alanlarındaki Kazanımlar ve Göstergeler

Program etkinlikleri planlanırken hem 5 gelişim alanı hem de kazanımlar ve göstergeler dikkate alınarak aralarındaki denge gözetilmiştir. Programda yer alan 5 gelişim alanı: bilişsel, fiziksel (ince ve kaba motor beceriler), sosyal-duygusal, özbakım ve dil gelişim alanıdır.

Bilişsel gelişim alanında, çocukların kavramları, sayıları öğrenmesini desteklemek ve çocukları okula hazırlamak amaçlanmaktadır.

Motor gelişim alanında, küçük kasları geliştirme, hareket etme, spor yapma gibi büyük ve küçük kas gelişimini desteklemek amaçlanmaktadır.

Sosyal-duygusal gelişim alanında ise, duyguları tanıyıp bunları uygun şekillerde aktarabilmeyi, akranlarla ve yetişkinlerle

olumlu ilişkiler kurmayı ve sosyal etkileşimde bulunmanın yollarını öğretip geliştirmek amaçlanmaktadır.

Öz bakım alanında, temizlik ve sağlıklı beslenme alışkanlıkları, vücudun ihtiyaçlarını karşılama, güvenlik kurallarını uygulama gibi öz bakım davranışlarını desteklemek amaçlanmaktadır.

Dil gelişimi alanında, sözcük bilgisini ve dil yapılarını güçlendirmek amaçlanmaktadır.

Bu gelişim alanlarını bir bütün olarak desteklemeyi amaçlayan etkinlikler, çocukların okula hazır başlamalarını sağladığı için programda yer almaktadır. Her etkinliğin hangi gelişim alanını desteklediği ve bu etkinliğin çocuklarda hangi beceriyi (kazanım ve göstergeler) geliştirdiği etkinlikte belirtilmiştir. Bu kazanımlar günlük akışta yer alan 9 zaman dilimine dağıtılmıştır. Bir zaman diliminde bir veya birden fazla gelişim alanı ve kazanım hedeflenmiştir.

1.1.3. Programın Uygulama Yapısı

OEP'in uygulanmasında en önemli unsur uygulayıcı öğretmenlerdir. Öğretmenler, okul öncesi öğretmenliği ya da çocuk gelişimi mezunları arasından seçilmekte ve uygulamaya başlamadan önce tüm öğretmenlere AÇEV eğitimcileri tarafından program uygulama eğitimi verilmektedir. Yaz anaokullarının uygulama süresi boyunca,

OEP'in en kaliteli şekilde sürdürülmesini desteklemek amacı ile her okulda bir saha danışmanı görev almaktadır. OEP ve uygulamalar konusunda ayrıntılı bilgi ve deneyim sahibi bu kişiler, yaz anaokulları uygulama sürecinde okullarında bulunan sınıfların öğretmenleri ile program üzerine toplu ve bireysel çalışmalar yapmakta; gerekli konularda (sınıf yönetimi, etkinlik uygulama vb.) öğretmenin desteğe ihtiyacının olduğunun saptandığı zamanlarda programın kalitesi için bu öğretmen ile birebir çalışmaktadırlar. Bu sistem, öğretmenlerin süreç boyunca desteğe ihtiyacı olan alanlarda günlük düzenli geribildirim ile mesleki gelişimlerine olumlu bir katkı sağlamaktadır.

1.2. Programın Etkileri:

Yaz anaokullarının ilk uygulaması 2003 yılında Diyarbakır'da 5 okulda başlatılmış, 20 sınıf ile 320 çocuğa ulaşılmıştır. Program, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliğinde bugüne kadar 7000'den fazla çocuğa ulaşmıştır. Programın değerlendirme araştırması 2004 yılında gerçekleştirilmiştir (Bekman vd., 2004). Araştırma sonuçlarına göre programa katılan çocukların katılmayanlara kıyasla:

- sözel becerilerde daha iyi oldukları,
- sayısal becerilerde daha iyi oldukları,
- dil gelişimi ve hikaye anlatma becerilerinde daha başarılı oldukları,
- öz bakım becerileri kazandıkları,

- %91'inin ilköğretime kayıt olduğu (programa katılmayanlarda ise bu oran %54'tür) tespit edilmiştir.

2. OEP'İN SURIYELİ ÇOCUKLARIN İHTİYAÇLARINA UYARLANMASI

Türkiye'de geçici koruma statüsüne sahip Suriyeli çocukların okula hazırbulunuşluk düzeyini dil, kültürel ve psiko-sosyal ihtiyaçlarına duyarlı şekilde artıracak programlara ihtiyaç duyulması tespitiyle yola çıkan AÇEV, etkisi kanıtlanmış bir program olan OEP'i Suriyeli çocukların ihtiyaçları doğrultusunda uyarlamıştır. Bu uyarlamaların temel amacı, programın hedeflediği becerilerin çocuklara kazandırılması, çocuklara etkili bir şekilde ulaşılması ve çocukların programdan en üst düzeyde fayda sağlayarak ilkokula hazırbulunuşluk düzeylerinin artırılması olmuştur. Uyarlamalar programın uygulama öncesi ve uygulama süresince aşağıda belirtilen 3 temel husus üzerinden gerçekleşmiştir:

Dil Uyarlaması: Dil uyarlaması ile temel amaç, çocuklara Türkçe'nin yanında ana dillerinde de eğitim fırsatı sunarak, hedef dil olan Türkçe'nin anlaşılabilirliğini

ve öğrenilebilirliğini daha yumuşak bir geçişle ve gelişimsel olarak uygun bir şekilde sağlamaktır. Böylece, çocukların yeni öğrenecekleri dile karşı olumsuz bir tutum geliştirerek Türkçe'yi öğrenmeye direnç göstermelerinin önüne geçilecektir. Bu doğrultuda, program çerçevesinde uygulanan belirli zaman dilimleri ve bu zaman dilimlerindeki etkinliklerin çocukların ana dili olan Arapça'da Suriyeli öğretmen tarafından gerçekleştirilmesi sağlanmıştır. Bu şekilde, çocukların halen kazanım sürecinde oldukları ana dilleri program çerçevesince desteklenmiştir.

Programda zaman dilimlerinin Arapça ve Türkçe olarak ayrılabilmesi için 9 hafta boyunca hangi dilin, ne sıklıkla ve nasıl bir oranda sınıf içerisinde kullanılacağı, Türkçe konuşan ve Arapça konuşan öğretmenlerin hangi durumlarda iki dil arası geçişler yapabileceği gibi dile yönelik hususlarla ilgili bir çerçeve oluşturulmuştur. Ayrıca, öğretmenlere sınıf içerisinde iki dilin gelişimini nasıl destekleyebileceklerine dair uygulama boyunca ayrıntılı geribildirimler ve destek eğitimleri verilmiştir. Bunun yanı sıra, programın temel amaçlarından biri olarak, çocukların Türkçe dil yeterliliklerinin algısal ve ifadesel düzeyde artırılmasını desteklemek üzere, Türkçe dil becerilerinin kazandırılmasına ve kuvvetlendirilmesine odaklanan etkinlikler, çocukların Türkçe dil seviyelerine uyumlu bir şekilde dilsel olarak basitleştirilmiştir.

Kültürel Uyarlamalar: Bu uyarlamaların amacı, programı çocukların kültürel kimliklerine uyumlu ve duyarlı bir hale getirmektir. Bu doğrultuda, çocukların kültürel zenginliklerini program çerçevesinde yaşatabilmelerini sağlamak ve farkındalıklarını artırabilmek amacıyla, çocuğun gelişimsel seviyesine uyum gözetilerek program içeriğine, Suriye toplumunun belirli kültürel öğeleri eklenmiştir. Örneğin, Suriye'de yaygın olarak oynanan çocuk oyunları belirlenerek haftanın belirli günlerinde bahçe zamanı etkinliklerinde bu oyunlar çocuklarla beraber Arapça oynanmıştır. Daha sonraki bazı günler de bu oyunlar tekrar edilmiştir. Yine bu kültürden seçilen Arapça çocuk şarkıları sınıf içerisinde etkinlikler çerçevesinde çocuklara öğretilmiş ve ilerleyen haftalarda sınıf şarkıları olarak farklı zaman dilimlerinde ve etkinlik geçişlerinde söylenmiştir. Ayrıca, her Cuma günü Suriyeli öğretmen tarafından çocuklarla beraber işlenen Kültürel Pano etkinliklerinde çocuklar kendi toplumlarında var olan kültürel öğeleri ve zenginlikleri yansıtan görsellerle tanışmış ve bunlar üzerine tüm sınıf olarak beraberce tartışmalar, canlandırmalar yapılmıştır.

Psiko-Sosyal Uyarlamalar: Suriyeli çocukların ülkedeki iç savaştan kaçarak Türkiye'ye göç etmelerinin psikolojik ve fiziksel bütünlüklerini tehdit etmiş olma ihtimali öngörülerek (çocuklarda korku,

dehşet, çaresizlik hissi, endişeli, korkulu, refleksif davranışlar, vb.), uygulama öncesinde öğretmenlere bu konuda eğitim verilmiştir. Bu eğitim, şiddet ve travmaya maruz kalmış çocuklarla nasıl çalışılabileceğine odaklanmıştır. Ayrıca, program içeriğine olası bir travmanın hasarlarını hafifletebilecek unsurlar eklenmiştir. Örneğin, terapiye dayalı, duygu ve deneyimleri ifade etmeye odaklanan sanat etkinlikleri geliştirilip haftalık bazda uygulanacak şekilde programa alınmıştır. Çocukların duygularını sözel olarak ifade etmesini beklemekten ziyade, ortaya koyacağı resimler, boyamalar ve çizimler üzerinden anlamayı ve çocuğa bu yöntemlerle ulaşmayı mümkün kılmak için bu etkinliklerin yoğunluğu programda artırılmıştır. Ayrıca, bu yaş grubu ile çalışan bir psikoloğun proje süresince okul içerisinde her an hazır bulunmasıyla, gerekli durumlarda çocuklara bireysel bazda psiko-sosyal destek sağlanması, program çerçevesine eklenmiştir.

3. PROGRAMIN İZLEME VE DEĞERLENDİRME SÜRECİ

Suriyeli Çocuklar için Yaz Anaokulları Projesi uygulama süreci boyunca bilimsel bir bakış açısı ile izleme değerlendirme

çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Erdemir, 2016). İzleme ve değerlendirme çalışmaları iki hedef doğrultusunda hayata geçirilmiştir: (1) Programla ilgili yapılan uyarlamaların, uygulamalar sürecinde Suriyeli çocukların ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını tespit etmek ve gerek varsa program içeriğinde tekrar uyarlamalar tasarlamak; (2) Programda paydaşlar olan öğretmenler ve ebeveynlerden programda ve çocuklarda gördükleri değişikliklerle ilgili görüşleri almak.

İlk hedef için 9 haftalık uygulama sürecinde öğretmen uygulamalarının niteliğini ve uygulama sürecinde çocukların gösterdiği farklılıkları değerlendirmek üzere çeşitli gözlem formları geliştirilmiş ve uygulanmıştır. İzleme Değerlendirme Ekibi ve AÇEV Erken Çocukluk Eğitimi Birimi Uzman Ekibi tarafından haftanın en az 3 günü proje sınıflarında tüm gün etkinlik gözlemleri gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, saha danışmanları ile program uygulamasının çocuklardaki verimine ilişkin toplanan verilerin ve izlenimlerin paylaşılması ve tartışılması üzerine düzenli toplantılar gerçekleştirilmiştir. Son olarak, çocukların sınıfa, akranlarına ve öğretmenlerine yönelik sosyal ve duygusal uyumu ve bu alandaki ihtiyaçlarının tespit edilmesine destek sağlamak amacıyla proje psikoloğu ile haftalık ya da iki haftada bir değerlendirme toplantıları gerçekleştirilmiştir.

İzleme ve değerlendirme çalışmalarının ikinci hedefi dahilinde ise, programın Suriyeli çocukları ilkokula hazırlamasına ve çocukların toplumla bütünleşmesine ilişkin etkilerinin değerlendirildiği nitel bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma, programın doğrudan ve/veya dolaylı olarak ilgili paydaşları olan öğretmenler, çocuklar ve ebeveynlerin söylemlerine dayalıdır. Bu bağlamda (1) çocukların Yaz Anaokulu ile ilgili yaşadıkları söylemleri, (2) öğretmenlerin program uygulamasına ve hedef kitle ile çalışmalarına ilişkin deneyimleri ve söylemleri, (3) programın, çocukların ev ortamına ve sosyal hayatındaki değişikliklere ilişkin annelerin söylemleri, (4) çocukların ve ebeveynlerin toplumsal ve kültürel kimlik algıları ile ilgili düşünceleri ise hem anne hem de çocukların söylemleri analiz edilerek irdelenmiştir.

4. PROGRAMIN KAZANIMLARI VE SONUÇLARI

Suriyeli Çocuklar için Yaz Anaokulları Projesi'ne 128 çocuk katılmıştır. Çocukların %52'si oğlan, %48'i kızdır. 71 çocuk 2011 yılı doğumluyken, 39 çocuk 2010 doğumlu, 7 çocuk 2012 doğumlu ve 2 çocuk da 2009 doğumludur. Çocukların %47'si 2012 ve 2013 yıllarında, %53'ü ise 2014 ve sonrasında

Türkiye'ye göç etmiştir. Çocukların %35'inin evinde 3-5, %51'inin evinde 6-9, %11'inin evinde ise 10-13 arası kişi yaşamakta; çocukların %60'ının ise 2 veya 3 kardeşi bulunmaktadır. Çocukların annelerinin %31'i en az ortaokul mezunudur.

Proje süresince yapılan gözlemler, çocukların okula hazırlık seviyesinin; dil, bilişsel ve sosyal-duygusal becerilerinin program süresince ilerleme gösterdiğini yansıtmaktadır.

Çocukların ilk üç haftadan sonra hem Türkçe konuşan öğretmenleri ile hem de arkadaşları ile Türkçe olarak iletişimlerinin arttığı gözlenmiştir. Programın amaçlarından en önemlisi okula hazır olmalarına katkı yapmak olduğuna göre, Türkçe'yi öğrenmeleri ve kullanmalarındaki bu değişim önemlidir. Ancak kaydedilen dil gelişimi düzeyi yine de çocukların ilköğretim hizmetlerinden desteksiz şekilde yararlanabilmelerini sağlayacak düzeyin gerisindedir.

Ayrıca, Yaz Anaokulu sürecinde bilişsel olarak çocukların renkler, geometrik şekiller, boyut, konum, mekan, miktar gibi temel bilişsel kavramları öğrenip bu kavramlara ilişkin doğru cevaplar verdikleri/ paylaşımlarda buldukları; eşleştirme, ayrıştırma, yerleştirme, gruplandırma, sıralama, örüntüdeki ilişkiyi kavrayabilme gibi bilişsel becerileri edindikleri

gözlenmiştir. Program sonuna doğru birçok çocuğun özellikle kitap okuma zamanında, kitapla ilgili sorulara verdikleri cevapları bilişsel bir beceri olarak neden-sonuç ilişkisi kurabilmeye başladıklarını göstermiştir

Sosyal-duygusal gelişim çerçevesinde çocukların, program boyunca çeşitli sözel ve sözsüz iletişim becerileri edindikleri, öğretmen ve arkadaşlarıyla güvene dayalı olumlu bir etkileşim alanı geliştirdikleri, sınıf ortamına ve programa giderek daha iyi uyum ve katılım sağladıkları görülmüştür. Temel duyguları tanıyıp ifade edebildikleri, oyun kurma, paylaşma, yardımlaşma, görev ve sorumluluk alma gibi temel olumlu sosyal-duygusal davranışları geliştirdikleri de gözlenmiştir.

Annelerin söylemleri de gözlem sonuçlarını pekiştiren niteliktedir. Annelerin kendi ifadeleri, çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimleri ile ilgili değişimi işaret etmektedir: *“Çocuğum sosyal oldu. Bunları ev ortamında görüyorum. Önceden benden ayrılmaktan çok korkuyordu, okula gitmekten korkuyordu. Ama artık okula gitmek için hevesli. Mesela parka gittiğimizde benden biraz uzaklaşabiliyor, gidip kendi kendine oynayabiliyor. Bunu önceden hiç yapmazdı”.*

Bir başka anne, *“Arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde de çok değişiklikler var. Çok agresifti. Kardeşlerini dövüyordu. Artık oyuncaklarını paylaşıyor. Burada*

öğrendiklerini kardeşlerine öğretiyor. Artık ben biraz üzülüşümde gelip bana soruyor “Neyin var anne? Üzülme!” diye, beni öpüyor” diyerek değişikliği ifade etmektedir.

Travma sonucu yaşananlardan etkilenen kızı ile ilgili bir başka annenin ifadeleri ise şu şekildedir: *“Kızım hiç kimseyle konuşmaz oldu. Evden dışarı pek çıkmaz oldu. Yeni insanlar görmezdi. Evin içinde bile aileyle pek konuşmazdı. Ama buraya geldi, biraz sosyalleşti, arkadaşları oldu. Artık aileyle, insanlarla konuşuyor; daha iyi oldu.”*

Anneler çocuklarının dil becerisinin ilerlediğine ve öğrenmeye daha istekli olduğuna da dikkat çekmektedir: *“Türkçe’si daha ilerledi, daha çok anlıyor”. Öğrenmeyi sevdi. Çocuğum burada öğrendiklerini abisine veya arkadaşlarına anlatmak istiyor. Mesela oyun oynamak istediğinde okul oyununu oynamak istiyor. Abisine burada öğrendiği oyunları öğretiyor. Öğrenmeye çok hevesli oldu. Mesela eve gittiğinde internetten Türkçe öğrenmeye çalışıyor. Biz de ona öğretmeye çalışıyoruz.*

Bütün bunlar 9 haftalık bir Program’ın kısa vadede yarattığı değişiklikleri yansıtmaktadır. Programın beklenen en önemli sonuçlarından olan okul devamlılığı konusunda ise programa katılan 128 çocuğun 121’i programı tamamlamış, programı tamamlayan çocuklardan 72 tanesi ilkokula, 19 tanesi ise anaokuluna devam

etmiştir. Kalan 30 çocuk ise kayıt sürecinde dil engeli, kayıt süresinin uzaması veya kişisel nedenlerle okula gönderilmemiş yada Suriyeli çocuklara yönelik özel kurumlara gönderilmiştir. Çocukların okul devamlılıkları önümüzdeki süreçlerde de takip edilecektir.

SURIYELİ ÇOCUKLARA YÖNELİK OKUL ÖNCESİ EĞİTİM PROGRAMLARI İÇİN ÖNERİLER

AÇEV'in Suriyeli Çocuklar için Yaz Anaokulları Projesi'nin uygulama ve izleme-değerlendirme süreçlerinde elde edilen derslerle oluşturulan bu bölümde, Suriyeli çocukların okula hazırbulunuşluk düzeylerini artırmaya yönelik okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanmasında dikkat edilmesi önerilen hususlar sıralanmıştır.

1. PROGRAM İÇERİĞİNE YÖNELİK ÖNERİLER

- Eğitim programında her gün düzenli ve tutarlı olarak devam eden günlük bir akış olması ve her zaman diliminde yapılacakların bilinmesi çocukları rahatlatır, belirsizlikten kurtarır ve kendilerini güvende hissetmelerini sağlar. Günlük akışın düzenli olması, aynı zamanda öğretmenlerin ne zaman ne yapacaklarını takip edebilmelerini kolaylaştırır. Bu doğrultuda zaman dilimleri günlük akışta her gün aynı saatte başlamalı, bitmeli ve aynı sırayla yer almalıdır.
- Günlük program akışında çocukların farklı şekillerde zaman geçirebilmelerine olanak sağlayan etkinlik saatlerinin yer alması çok önemlidir. Bu etkinlik saatleri, hareketli ve sessiz zamanlar; büyük grup, küçük grup ve çocuğun kendi başına oynayacağı zamanlar; içerdeki ve dışardaki oyun zamanları, çocuğun kendisinin seçtiği etkinlik ve öğretmenin yönlendirdiği ve seçtiği etkinlik zamanları ile geçiş zamanları olabilir. Dışarıdaki oyun zamanları, bahçe gibi açık bir alan olmaması durumunda okulun/ binanın içerisinde de yapılabilir. Ancak, bu durumda açık alandaki temiz hava gibi olumlu bir etkinin eksik kalacağı unutulmamalıdır.
- Çocukların bilişsel gelişimini destekleyen, onlara kavram gelişimi, aritmetik öncesi ve okuma yazma öncesi becerileri, el-göz koordinasyonu, genel yetenek, sınıflandırma, sıralama gibi okuma yazma öncesi bilgi ve becerileri kazandıran etkinlikler programa dahil edilmelidir. Bu etkinlikler çocukların nesnelere ya da

varlıkları çeşitli kavram boyutlarında tanımasını hedeflemelidir: isim, renk, şekil, büyüklük, uzunluk, ses, koku, yapıldığı malzeme, tat, miktar, kullanım amaçları, ağırlık, genişlik, hacim, sayı ve miktar gibi. Programdaki çocukların bu kavramlar üzerine çalışmaları, süreç boyunca ilgili bilişsel becerilerin gelişmesinde önemli rol oynar. Bu kavramların öğrenilmesi için ayrı bir zaman ayrılması gerektiği gibi, bu kavramların diğer zamanlar içerisinde de (örneğin müzik ve hareket zamanlarında farklı boy ve renklerde balonlar kullanılması gibi) sıkça pekiştirilmesi oldukça yararlı olur.

- Çocukların Türkçe'deki farklı dil yapılarını anlama ve kullanma becerilerini geliştirmek üzere okumaya hazırlık etkinlikleri programa dahil edilmelidir. Bu etkinliklerle çocukların kelime hazineleri genişler; çocuklar ne kadar çok sözcük bilirse ve ne kadar farklı dil yapısını üretebilirse okuma yazmada da o kadar az zorlanır. Böylece çocuklar, okula daha hazır başlayabilir ve okulda daha başarılı olabilirler.
- Çocukların erken okur yazarlık becerilerinin örgün eğitime başlamadan önce geliştirilmesi için hikaye dinledikleri, soru sordukları, sorulara cevap verdikleri, yeni kelimeler öğrendikleri kitap okuma zamanları da programlara dahil edilmelidir. Suriyeli çocuklara

yönelik programlarda hem Türkçe hem de Arapça kitap okumaya zaman ayrılması önemlidir. Arapça çocuk kitabı bulunmasında zorlanması durumunda, çocuk gelişimine uygun Türkçe kitapların çevrilmesi yoluyla ilerlenebilir. Kitap okuma zamanlarında çocukların Türkçe kelime bilgilerinin güçlendirilmesi için hikayede yer alan resimlerle eşleştirebilecekleri kelimeler öğretilmesine özen gösterilmelidir.

- Program içerisinde oyuna mutlaka zaman ayrılmalıdır. Çocuklara oyun oynama fırsatı verildiğinde, çocuklar tüm duyu organlarını kullanarak; görerek, dokunarak, tadarak, duyarak ve koklayarak oynadıkları nesnelere keşfederler, tanırlar, maddelerin ve duyuvarın birbiri ile etkileşimini gözlemleyebilirler.

2. ÇOCUKLARIN KATILIMI VE UYUMU İÇİN ÖNERİLER

- Program içerisinde hem çocukların kendi kültürlerinden öğeler barındıran hem de içinde buldukları toplumunun kültürel izlerini taşıyan etkinlikler gerçekleştirilmesi çocukların programa uyumunu kolaylaştırır.

- Çocukların duygularını ifade etmelerinin ve rahatlamalarının sağlanmasına zaman ayrılmalıdır. Güne başlarken çocukların evden nasıl, hangi duyguyla geldiğini öğrenme fırsatı yakalamak önemlidir. Evden herhangi bir sorunla gelen çocuklarla özel zaman geçirilmesi ve paylaşımlarda bulunulması da programın bir parçası olmalıdır. Ayrıca, gün içerisinde bu hedefin pekiştirilmesine yönelik etkinliklere de yer vermek gerekir.
- Program içerisinde çocukların beraberce bir şeyler yapmaktan, paylaşmaktan keyif almalarını sağlayacak bir arada zamanlar oluşturulmalıdır. Örneğin, çocukların çiçeği birlikte saksıya ekip sulamaları, paylaşmalarını, keyif almalarını, konu çerçevesinde bir arada düşüncelerini ve fikir üretmelerini sağlar.
- Sınıfların oyuncak yönünden çocuklara zengin bir ortam sunması, oyun kurmalarını ve dolayısıyla akran etkileşimlerini kolaylaştırır. Oyun zamanlarında öğretmen bazen sorun ve çatışma durumunda arabulucu, bazen çocukların oyunlarında rol alarak katılımcı, bazen de gözlemci olur. Öğretmenin bu rollerin gerekliliklerini bilerek davranması önemlidir.
- Program dahilinde çocuklara yemek zamanı peçete dağıtmak gibi sınıf içi sorumlulukların sırayla verilmesi onların

sosyal gelişimleri açısından son derece önemlidir. Bir görevi almak ve yerine getirmek, çocukların görev ve sorumluluk bilinci edinmelerini ve kendilerini önemli ve iyi hissetmelerini sağlar. Ayrıca sınıfta kişisel özellikleri nedeniyle kendi isteğiyle bu görevleri almayacak bazı çocuklar da bu şekilde teşvik edilebilir ve sosyal ortamda özgüvenleri desteklenebilir.

3. ÇOCUKLARIN BESLENMESİ VE ÖZBAKIMI İÇİN ÖNERİLER

- Program içerisinde kahvaltı ve meyve zamanı gibi iki öğün beslenmeye yer verilmesi önemlidir. Her çocuğun aynı besini tüketebilmesi için öğünlerin kurum tarafından sağlanması gerekir. Bu öğünlerin çocukların yaşına ve gelişim ihtiyaçlarına uygun gıdalardan oluşacak şekilde planlanması önem taşır. Böylece, tüm çocukların besleyici gıdalar almalarına dikkat edilerek çocukların, günde en az iki öğün düzenli ve sağlıklı beslenmeleri sağlanabilir.
- Program içerisinde çocukların özbakım becerilerini geliştirmeleri ve temizlik alışkanlığı kazanmaları amacıyla çocukların ellerini yıkadıkları, dişlerini

fırçaladıkları temizlik zamanlarına da yer verilmelidir. Bu zamanların her zaman planlı olması, atlanmaması ve rutin halinde olması psiko-sosyal açıdan bu hedef gruptaki çocuklar için olumlu bir bileşendir. Bu alışkanlıkları geliştirebilmeleri için çocuklara diş fırçası, diş macunu, sabun, havlu gibi malzemeler de sağlanmalıdır.

4. ÖĞRETMENLERİN SEÇİMİ VE MESLEKİ GELİŞİMİ İÇİN ÖNERİLER

- Erken müdahale programlarının okul öncesi öğretmenliği ya da çocuk gelişimi bölümü mezunları tarafından uygulanması elverişsiz koşullarda risk faktörlerine maruz kalan çocuklarla çalışırken daha da büyük öneme sahiptir. Diğer yandan, bu bölümlerden mezun olsalar dahi bu hedef kitlelerle çalışan öğretmenlerin şiddete ve travmaya maruz kalmış çocuklarla çalışmaya yönelik eğitim almalarına özen gösterilmelidir.
- Öğretmenlerin çocuklarla hem bireysel hem de grup olarak nasıl iletişim kurabileceği çok önemlidir. Bu nedenle öğretmenlerin seçimi esnasında bu becerilere sahip olmalarına dikkat edilmelidir. Sınıf ortamında programların

etkili şekilde uygulanabilmesine ilişkin ihtiyaç duyulan konularda öğretmenlere ek eğitim destekleri sağlanması önemlidir.

- Eğitimin iki dilde de verilebilmesi için her iki dili de eşit derecede yetkin konuşabilen bir öğretmenle çalışılması veya ana dili Türkçe ve ana dili Arapça, ikinci dili Türkçe olan toplam iki öğretmenle ikili takım halinde çalışılmasına özen gösterilmelidir. Öğretmenlere çift dil gelişim süreçleri, çift dil gelişimini destekleyici öğretmen bazlı konuşma pratikleri, beden dili/canlandırma, dilde dramatisasyon ve jest/mimiklerin öğretim sürecine dahil edilmesi gibi konularda özellikle uygulama odaklı eğitimlerin verilmesi faydalıdır.
- İkili takım öğretmenliği ile ilerlenmesi durumunda, etkinliklerin Türkçe-yoğunluklu ya da Arapça-yoğunluklu olmasına göre, öğretmenler değişimli olarak “aktif öğretmen” ve “destek öğretmen” rollerini üstlenebilir. Öğretmenler arası görev dağılımının her gün için net şekilde önceden belirlenmiş olması ve öğretmenlerin hazırlıklarını bu doğrultuda etkinlikler öncesinde yapmaları programın gün içerisinde verimli şekilde uygulanabilmesi için çok önemlidir. Takım öğretmenliği ile ilerlenmesi durumunda ayrıca öğretmenlere, neden takım oldukları, beraber neyi hedefledikleri, her bir öğretmenin sınıf içerisindeki

sorumlulukları, iş paylaşımları, birbirleriyle iletişimleri ve işbirliği gibi konularda uygulama öncesi eğitici eğitimlerinin verilmesi faydalıdır.

- Her iki dili de konuşabilen bir öğretmenle çalışılması durumunda ise çocuklara kendilerinden de uzun vadede beklenen “çift dilli birey” modellemesi yapılabilir. Öğretmenin bu şekilde çocuklara örnek olması, çocukların “çift dilli birey” ve “çift dillilik” algısına dair farkındalık geliştirmelerine tutumsal bazda katkı sağlar. Ancak, tek bir öğretmenin sürekli olarak iki dilde tercüme yapmasının, öğretmen için bilişsel yönden oldukça yorucu olacağı unutulmamalıdır.

5. EĞİTİM DİLİNE YÖNELİK ÖNERİLER

- İlk haftalarda günlük akıştaki tüm zaman dilimlerinde istisnasız şekilde Türkçe yönergeler ve paylaşımların ardından Arapça ardıl tercüme yapılması, programın çocuklara daha “anlaşılır” şekilde ulaşmasını sağlarken, çocukların uyumunu kolaylaştırır. Yapılan çeviriler, Türkçe yönergelere sade ve tane tane denk gelecek biçimde yapılmalıdır. Ayrıca, bu çeviri sürecinin “erken çocukluk dostu” olmasına özen gösterilmeli, mot-a-mot çeviriden kaçınılmalıdır.
- Program uygulamalarında belirli bir süre sonra ardıl tercümeden uzaklaşarak, T-A-T modelinin (Türkçe - Arapça - Türkçe) uygulanması çocukların giderek daha az Arapça tercüme desteğe ihtiyaç duymasını sağlar. Bu modele göre, çocukların Türkçe yönergeyi anlamadığına dair ilgili göstergelerin ortaya çıktığı durumlarda Türkçe verilen cümlenin Arapça'ya çevrilmesi ve hemen ardından da Türkçe'sinin son bir kez yeniden söylenmesi sağlanmalıdır. Programlarda bazı etkinliklerin tamamen Arapça gerçekleştirilmesi çocukların anadil gelişimleri bakımından önemlidir. Örneğin, haftanın belli günlerindeki bahçe zamanı, Arapça kitap okuma zamanı ve kültürel pano etkinlikleri gibi çalışmalarla programların anadil birleşeni güçlendirilebilir.
- Öğretmenin Türkçe konuşurken normal günlük konuşma hızından çok daha yavaş, tane tane, gerektiğinde heceler gibi konuşması; anahtar bir kelime/ kavramı aktarırken çocuklarla özellikle göz kontağı kurup o kelime/kavramı yavaşça, net ve vurgulu bir biçimde söylemesi; kelime/kavramı öncelikle en azından iki kez tekrar edip çocuklara da tekrar ettirmesi; ağız hareketini çocuklara modellemeleri için görünür, net ve bazen abartılı kılması, beden dilini anlatım yaptığı konuya uygun olarak etkili kullanması gibi destekleyici uygulama

becerileri çocukların Türkçe alıcı dilden ifade edilmiş dile geçişlerinde önemli değişkenleri oluşturur.

- Sınıf ortamı ile beraber çocukların Türkçe dil edinimlerini sınıf dışında da geliştirebilecekleri destekleyici bir çevrenin yaratılması gerekir. Bu doğrultuda, annelere de programla eş zamanlı şekilde dil eğitimi sağlanması hem annelerin hem çocukların ihtiyaçlarının karşılanması bakımından önemlidir.

6. GÖZLEM VE GERİBİLDİRİM SÜREÇLERİNİN KURGULANMASINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKEN HUSUSLAR

- Programların kalitesini sağlayabilmek üzere uygulamalarda deneyim sahibi saha danışmanlarının öğretmenlere destek vermeleri sağlanmalıdır. Saha danışmanları belirli aralıklarla sınıflarda etkinlik uygulama gözlemleri yaptıktan sonra öğretmenler ile okulda paylaşım toplantılarında bir araya gelerek, uygulamaya yönelik kapasite geliştirici geribildirimler verebilir.

- Saha danışmanlarının gerçekleştireceği gözlem ziyaretleri için öğretmen uygulamasının niteliği, çocukların etkinlikten kazanımları ve program içeriği bazında yön verecek gözlem formları oluşturulması önemlidir. Bu formlar, programların izleme-değerlendirmesine de katkı sağlayacak araçlardır. Böylece etkinliklerde nelere dikkat edilmesi gerektiği hem öğretmenler hem de saha danışmanları açısından standart ve net olabilir.
- Programın ilk uygulama dönemlerinde, saha danışmanlarının her günün sonunda öğretmenlerle günlük paylaşım/geribildirim toplantıları ve ertesi güne hazırlık çalışmalarını gerçekleştirmeleri, uygulama sürecine uyumu kolaylaştırır ve uygulama becerilerinin niteliğini süreç boyunca yükseltir.

7. EBEVEYNLERİN KATILIMI İÇİN ÖNERİLER

- Okul Öncesi Eğitim Programı, annelere yönelik bir eğitim programı ile birlikte uygulandığında çok daha etkilidir. Hem çocuğa hem de ailelerine iki farklı program ile eş zamanlı olarak ulaştırılması halinde, programın olumlu

etkilerinin güçleneceği bilimsel olarak kanıtlanmıştır. Bu doğrultuda, Suriyeli annelerin ihtiyaçlarına ve beklentilerine uygun bir anne destek programının uygulanması hem çocuklar hem anneler açısından büyük fayda sağlayabilir. Benzer şekilde imkanların el vermesi durumunda babalara da baba destek programları ile ulaşılması hem çocuk gelişimi hem de aile içi demokrasinin geliştirilmesi bakımından büyük öneme sahiptir.

- Ebeveynlerin katılımının sağlanabilmesi için ihtiyaca yönelik bir program oluşturulabilmesi gerekir. Bu doğrultuda, ebeveynlik becerilerini geliştirecek eğitimlerin yanı sıra Türkçe eğitimi, ebeveynlerin sağlık ve eğitim sisteminden nasıl faydalanabilecekleri gibi temel konuların programlara dahil edilmesi faydalı olur.

SON OLARAK...

Suriyeli çocukların Türkiyeli akranlarıyla beraber gelişimsel ve eğitsel ihtiyaçlarını karşılayacak uygun ve etkili bir eğitim politikası geliştirilirken 3 temel husus göz önünde bulundurulmalıdır (Erdemir, E.; 2016):

- Ana dilleri Arapça olan Suriyeli çocukların Türkçe eğitim sisteminden faydalanmasının önündeki dil bariyeri;
- Türkiye'ye ait kültürel öğelerin vurgulandığı (dil, tarih, sosyal değerler vb.) bir eğitim müfredatı, kendi ülkelerinden farklılaşan bir okul/sınıf kültürü, okul toplumu içerisinde akran etkileşimlerinde hissedilebilecekleri kültürel farklılıklar;
- Çocukların çoğunluğunun Suriye'deki iç savaştan ve çatışma ortamından kaçarak buldukları ülkeye göç etmelerinin farklı gelişim alanlarında örselenmeye sebep olabileceği göz önüne alındığı zaman (travma sonrası stres bozukluğu, kaygı geliştirme, sosyal çekinceme vb.) eğitim hizmetlerinde bu nüfusun psiko-sosyal gelişimlerine destek ihtiyacı.

AÇEV, Suriyeli Çocuklara Yönelik Yaz Anaokulları Projesi ile bu hususları göz önünde bulunduran ve çocukların okula hazır bulunuşluklarını artırmaya yönelik

bir program oluşturmuş ve pilot olarak uygulamıştır. Bu rapor ile uygulama deneyimlerini Suriyeli çocuklar ile sahada çalışanlar uygulamacılarla paylaşmayı hedeflemiştir.

AÇEV, Suriyeli Çocuklara Yönelik Yaz Anaokulları Projesi ile kısıtlı bir pilot çalışmadan oldukça kapsamlı bilgiler elde etmiştir. Kısa sayılabilecek bir erken müdahale programının ihtiyaç sahibi Suriyeli çocukların okula hazırabulunuşluk düzeylerinde fark yaratabilmesi önemli bir sonuçtur. Ancak, projenin bu sonuç kadar önemli bir diğer çıktısı, alanda geliştirilecek eğitim programlarının tasarım ve uygulama süreçlerinde kalitenin sağlanabilmesi ve çocuklara en üst düzeyde fayda üretebilmesi için nelere dikkat edileceği konusunda bilgileri derleme fırsatını sağlamış olmasıdır.

Bu çalışmalar elbette birçok açıdan iyileştirmeye açıktır. Suriyeli çocukların eğitime eşit katılımının sağlanabilmesi için yalnızca çocukların eğitime hazır olması değil; okul, öğretmen ve velilerin de çocuklara hazır hale getirilmesi önem arz etmektedir. Bu doğrultuda kayıt döneminde Suriyeli velilerin dil engelinin göz önünde bulundurulması, öğretmenlerin sınıflarında farklı öğrenim ihtiyaçlarına sahip Suriyeli çocuklara eğitim vermek için gerekli becerilere sahip olması, okullardaki diğer öğrenci ve velilerin içermeci yaklaşımlar

hakkında bilgilendirilmesi ve sürece dahil edilmesi gibi mekanizmaların da kurulması ve işletilmesi bütünlüklü bir eğitim politikası için önem taşımaktadır.

REFERANSLAR

Aksu-Koç, A., Erguvanlı-Taylan, E., Bekman, S. (2002). “Türkiye’de Okul Öncesi Eğitimi: Hizmete Duyulan İhtiyaçların Saptanması ve Çocuğun Dil Yetisi Düzeyinin Değerlendirilmesi Araştırma Raporu”. Boğaziçi Üniversitesi.

Bekman, S. (1998). *A Fair Chance: An Evaluation of the Mother-Child Education Program*. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları

Bekman, S & Şenocak D. (2003) *Çocuk Eğitim Programı*. Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.

Bekman, S., Aksu-Koç, A., Erguvanlı-Taylan, E. (2004). “Güneydoğu Anadolu Bölgesinde Bir Erken Müdahale Modeli: ‘Yaz Anaokulu’ Pilot Uygulaması”. AÇEV Yayınları.

Dybdahl, R. (2001). “Children and Mothers in War: an Outcome Study of a Psychosocial Intervention Program”. *Child Development*, 72 (4), 1214-1230.

Erdemir, E. (2016). “Suriyeli Mülteciler için Yaz Anaokulları Programı Projesi İzleme ve Değerlendirme Final Raporu”.

Meyers, C. (1992). “Hmong Children and Their Families: Consideration of Cultural Influences in Assessment”. *American Journal of Occupational Therapy*, 46 (8), 737-744.

Mollica, RF vd. (2004). “Mental Health in Complex Emergencies”. *The Lancet*, 364 (9450), 2058-2067

Ramey, C.T. & Campbell, F.A. (1994). “Effects of Early Intervention on Intellectual and Academic Achievement: A Follow-up Study of Children from Low-Income Families”. *Child Development*, 65 (2), 684-698.

Saltzman, W. et al (2003) “Developing a culturally and ecologically sound intervention programme for youth exposed to war and terrorism”. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 12, 319-342

Şenocak, D., Çorapçı N.S., Hanöz S., Yaşar D., Sabırlı I., Eker, A.D., Bekman, S., Aksu-Koç, A., Göl-Güven, M., Hacıömeroğlu, H. (2015). *Okul Öncesi Eğitim Programı*. AÇEV Yayınları.

“Suriyeli Çocuklar Bilgi Notu”, Ekim 2016, UNICEF

acev.org

Büyükdere Cad. Stad Han No.85 Kat.2
34387 Mecidiyeköy İstanbul
T +90 (212) 213 42 20
F +90 (212) 213 36 60